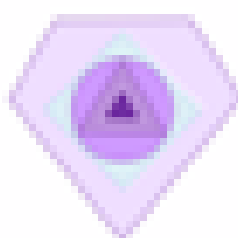
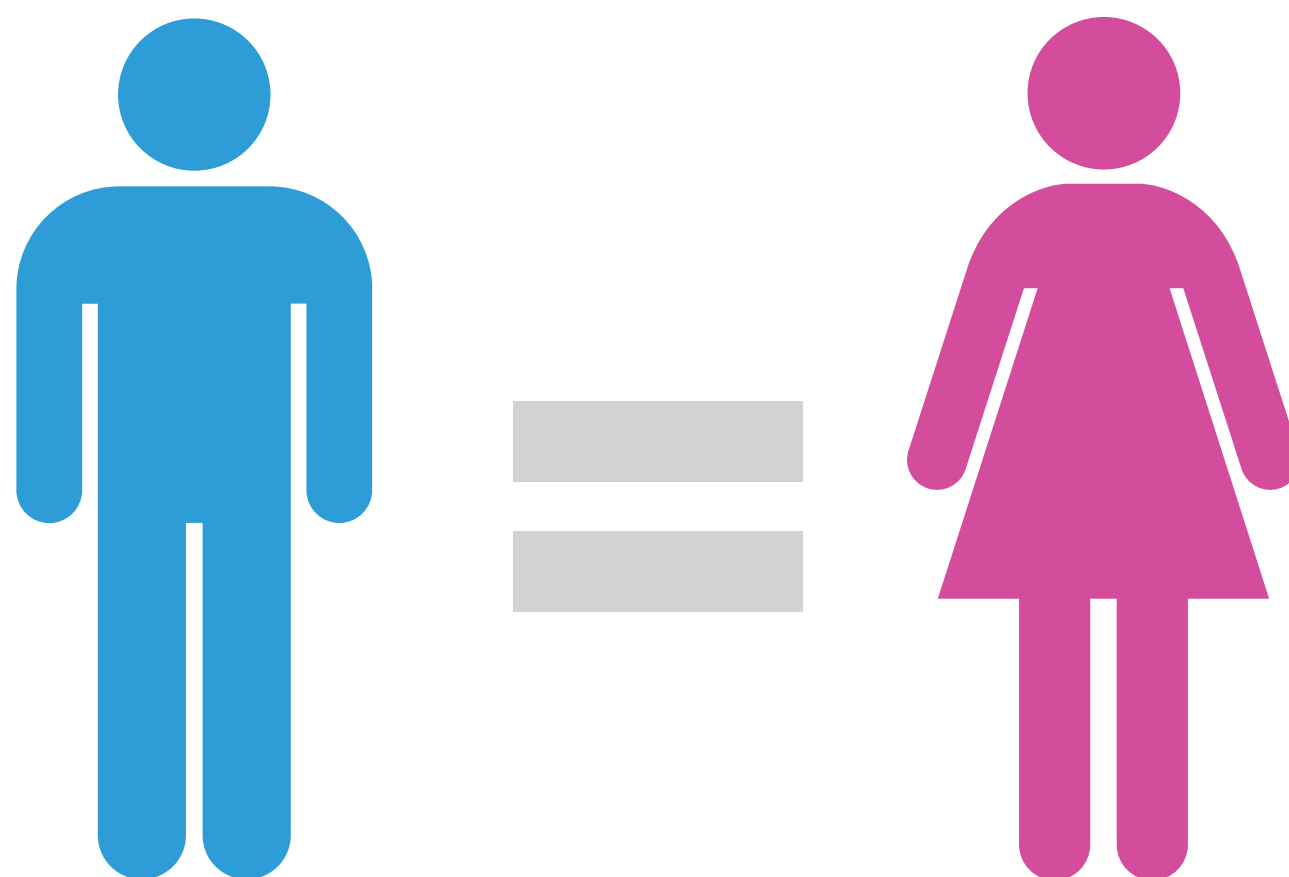

Istraživanje u okviru projekta

POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA U RURALNIM SREDINAMA

ISTRAŽIVANJE U OKVIRU PROJEKTA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA U RURALNIM SREDINAMA

UVOD

Program Gender Budget Watchdog Network (GBWN) ima za cilj osnaživanje uloge OCD kao interesne grupe koja doprinosi povećanju odgovornosti i transparentnosti ali i poboljšanju upravljanja javnim sredstvima kroz monitoring i procjene uticaja rodni politika i budžeta na rodnu ravnopravnost. Kroz sveobuhvatnu analizu, zagovaranje, prenos znanja drugim OCD i umrežavanje, GBWN stremi ka rješavanju nedostataka i proizvede trajne promjene za više balansiranu i isplativiju potrošnju javnih sredstava, s krajnjim ciljem rodno ravnopravnih društava u svim državama Jugoistočne Evrope i Moldaviji.

NVO Dragulj je u okviru projekta *Poboljšanje položaja žena u ruralnim sredinama* analizirala ekonomski položaj žena kao i podatke o rodno zasnovanom nasilju u dvije crnogorske opštine na sjeveru Crne Gore: Berane i Andrijevića. Sjeverni region karakteriše mnogo manja stopa privrednog razvoja. Više je direktnih veza ekonomije i nasilja nad ženama:¹

- Nasilje nad ženama košta državni budžet do 0,5% BDP ili oko 18 miliona eura godišnje. Razlozi su smanjena radne produktivnost, kao i odsustvo žena žrtava nasilja sa posla.²
- Zaposlena žena ima djelimičnu ili punu finansijsku nezavisnost, njena zarada umanjuje siromaštvo porodice, a time umanjuje i nasilje (fizičko, seksualno i/ili psihološko), koje je jako vezano za siromašne porodice.
- Naglo pogoršanje ekonomskog stanja porodice (što je i slučaj tokom vanrednih situacija kakva je pandemija COVID- 19) može podstaći porodično nasilje. Kriza izazvana epidemijom koronavirusa pojačala je različite faktore rizika, poput straha i stresa, što je u kombinaciji s ekonomskim pritiskom uslovalo porast rodno zasnovanog nasilja.

¹ https://www.ingenere.it/sites/default/files/ricerche/violence_economic_independence_report_2017.pdf

² <https://montenegro.un.org/sites/default/files/2020-09/Izvještaj%20o%20brzoj%20procjeni%20socijalnog%20uticaja%20epidemije%20COVID-a-19%20u%20Crnoj%20Gori%20C%20Apri%20-%20Jun%202020.pdf>

Nacionalna SOS linija u Crnoj Gori zabilježila je porast potražnje za njihovim uslugama tokom epidemije COVID-a-19 i to za 18%, uz značajno povećanje broja poziva nakon što su mjere opšteg zatvaranja postale fleksibilnije. U maju 2020. godine, ova SOS linija primila je 32% više poziva nego u istom mjesecu 2019. godine. Zato nam je bilo važno da istražimo ove dvije međusobno jako povezane teme, koje imaju naglašen uticaj kod višestriko diskriminiranih žena, kakve su i žene na selu.

Rezultati istraživanja biće korišćeni u aktivnostima zagovaranja na način da se utiče da lokalne vlasti u ove dvije opštine, kroz rodno odgovorno budžetiranje ojačaju:

- **ekonomski položaj seoskih žena**
- **aktivnosti koje će smanjiti stopu rodno zasnovanog nasilja.**

METODOLOGIJA

Istraživanje je trajalo tri mjeseca, izvori podataka su bili obje lokalne samouprave, internet izvori, kao i razgovori sa predstavnicama/ cama lokalnog nevladinog sektora koji je aktivan u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja.

Korišćeni metodološki alati su, dakle, bili: prikupljanje podataka i njihova analiza.

Osim toga, korišćeno je desk istraživanje kao metodološki alat a analizirani su važeći lokalni strateški dokumenti u obje opštine a koji su relevantni za ekonomski položaj žena i za rodno zasnovano nasilje.

Alati rodno odgovornog budžetiranja korišćeni u ovom istraživanju su:

- Rodna analiza politika;
- Rodna analiza grupa korisnika/ca;
- Rodna analiza troškova i koristi.

NORMATIVNI I STRATEŠKI OKVIR

Za ovo istraživanje su od značaja sljedeća dokumenta

Nacionalni nivo:

- Ustav Crne Gore
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti

- Zakon o zabrani diskriminacije
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici
- Strategija zaštite od nasilja u porodici
- Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost 2021- 2025.
- Nacionalni plan za unapređenje opštih usluga podrške žrtvama nasilja u skladu sa Istanbulsom konvencijom 2019 – 2021.
- Akcioni plan za sprovođenje Konvencije Savjeta Evrope za sprječavanje i borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama (Istanbulska konvencija)
- Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana
- Akcioni plan za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije
- Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2021- 2025.

Lokalni nivo:

- Važeća relevantna strateška dokumenta
- Budžeti za 2020. u obje opštine
- Izvještaji o realizaciji budžeta za 2020.

STRUKTURA ISTRAŽIVANJA je osmišljena tako da u uvodnom dijelu budu prezentovani osnovni demografski podaci, slijedi analiza lokalnih strateških dokumenata, zatim su analizirani podaci o ekonomskom položaju žena i planirane aktivnosti lokalnih samouprava koje za cilj imaju žene i/ili osobe sa ruralnih područja, te podaci o slučajevima rodno zasnovanog nasilja. Naravno, istražen je i dio lokalnih budžeta obje opštine za 2020. koji se odnosi na sredstva izdvojena za aktivnosti u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja i osnaživanja ženskog preduzetništva.

Na samom kraju date su preporuke koje će biti i predmet zagovaračkih aktivnosti koje će NVO Dragulj uskoro realizovati sa ciljem da obje opštine u 2022. godini realizuju konkretne aktivnosti koje će ojačati ekonomsku nezavisnost žena na ruralnom dijelu obje opštine ali i aktivnosti koje će preventivno djelovati u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja.

BERANE

Opština Berane pripada sjevernom regionu Crne Gore. Nalazi se na sjeveroistočnom dijelu zemlje i zahvata sjeverni dio Gornjeg Polimlja.

Opština se graniči na jugu sa Andrijevicom, na istoku sa opštinom Rožaje, a na sjeveru se graniči sa opštinama Bijelo Polje i Petnjica.

ANALIZA SITUACIJE

U novembru 2021. godine u Beranama ima 26632³ stanovnika/ca (49% muškaraca i 51% žena). Za prvih 11 mjeseci 2021. godine rodjeno je 197 beba, od toga 98 dječaka i 99 djevojčica.

U opštini Berane ima 192 registrovane nevladine organizacije, od toga su samo 4 koje se bave ženskim pravima.⁴

³ <https://monstat.org/uploads/files/publikacije/godisnjak%202021/30.pdf>

⁴ <https://berane.me/wp-content/uploads/2021/03/Локални-план-активности-за-постизање-родне-равноправности-у-Општини-за-2019-2022-3.pdf>

Analiza važećih lokalnih strateških dokumenata

Dostupni su nam bili sljedeći strateški važeći dokumenti:

- *Lokalni akcioni plan za postizanje rodne ravnopravnosti 2019- 2022.*- sadrži zastarale podatke, iz perioda 2015- 2018. Dva cilja ovog plana su izazvala naše interesovanje:
 - Cilj 3: Ravnopravni pristup žena i muškaraca ekonomskim resursima i stvaranje jednakih mogućnosti za njihovo korišćenje, u okviru koga je planirano sedam grupa aktivnosti koje bi značajno unaprijedile ekonomski položaj žena u ovoj opštini. Međutim, nije nam bio dostupan Izvještaj o realizaciji ovog LAP za 2020.
 - Cilj 4: Eliminacija svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama, u okviru koga je planirano pet grupa aktivnosti, čija bi realizacija zasigurno smanjila stopu porodičnog nasilja u ovoj opštini. Isto, nije nam bio dostupan Izvještaj o realizaciji ovog LAP za 2020.
- *Lokalni plan zaštite životne sredine 2020-2024.* – ni jedan cilj, mjera niti aktivnost ne razmatra žene kao ciljnu grupu. Ne sadrži statistiku po polu, niti je u upotrebi rodno osjetljiv jezik, iako je to obaveza prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti.
- *Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2019- 2023.* - od 33 planirane aktivnosti, samo jedna aktivnost prepoznaje žene kao ciljnu grupu- 6.1.3 Organizovanje interaktivnih predavanja o planiranju porodice i kontracepciji pravima djece i žena u naseljima u kojima žive RE. Ne sadrži statistiku po polu, niti je u upotrebi rodno osjetljiv jezik, iako je to obaveza prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti.
- *Strategija zapošljavanja opštine Berane 2021- 2025.* – žene su prepoznate kao ciljna grupa samo jedne aktivnosti 1.7. Programi podrške preduzetnicima, a seoska domaćinstva su takođe ciljna grupa tri aktivnosti iz ove strategije i to 1.10. Podsticaji za razvoj turizma, 2.2 Edukacija poljoprivrednika i 2.3. Obuka za pružaoce usluga u

seoskom turizmu. Ne sadrži statistiku po polu, niti je u upotrebi rodno osjetljiv jezik, iako je to obaveza prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti.

Ekonomski položaj žena

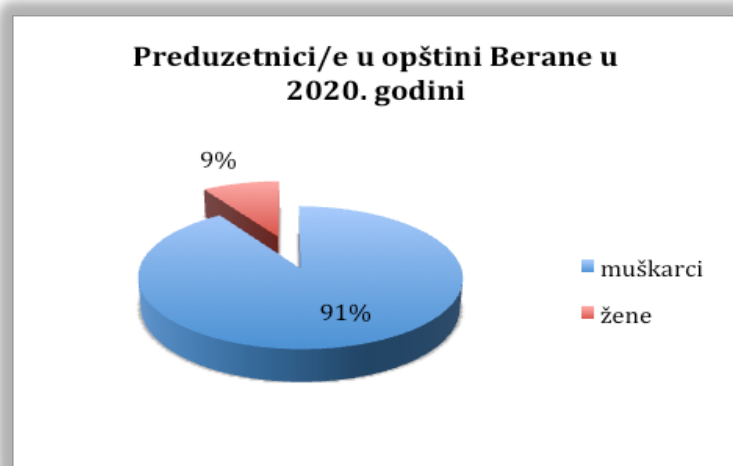
Nezaposlenost

U decembru 2020. u Beranama je bilo ukupno 4724 zaposlene osobe, od toga 2456 žena ili 47,1%.

Zbog nepovoljnih kretanja na tržištu rada usljed pandemije korona virusa koja je uticala na smanjenje ekonomske aktivnosti i teškoće u poslovanju velikog broja preduzeća, broj nezaposlenih je povećan. Na kraju drugog kvartala 2020. registrovana nezaposlenost je bila na nivou od 4.473 što je za 161 ili 3,7% više u odnosu na kraj 2019. godine. Tokom 2020. godine nezaposlenost žena u opštini Berane je porasla za 1,3%.

Preduzetništvo

U ovoj opštini, u 2020. je bilo registrovano 600 privatnih firmi, od toga samo 55 u vlasništvu žena, odnosno samo 9%.

Prema podacima Svjetske banke, povećanje ženskog preduzetništva i učešća žena u radnoj snazi doprinijelo bi povećanju BDP-a regiona Zapadnog Balkana za čak 20%.

Podaci o imovini po polu, kao i statistika po polu za ruralni dio ove opštine nije dostupna.

Nijesu urađena istraživanja o potrebama žena u ovoj opštini, ni u urbanom niti u ruralnom dijelu.

Takođe, ne postoje podaci o prosječnoj zaradi muškaraca i žena.

Izdvajanja lokalnog budžeta za razvoj ženskog preduzetništva u 2020.

Opština Berane je usvojila Odluku o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstava za podršku ženskom preduzetništvu („Službeni list Crne Gore – opštinski propisi“, br. 054/19 od 30. 12. 2019. godine). Budžetom Opštine Berane za 2020. godinu, opredijeljena su sredstva u iznosu 10.000,00€. Komisija za raspodjelu sredstava za podršku ženskom preduzetništvu, u skladu sa Odlukom o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstava za podršku ženskom preduzetništvu, dana 28.07. 2020. godine, raspisala je Javni konkurs za raspodjelu sredstava iz Budžeta opštine Berane za 2020. godinu opredijeljenih za podršku ženskom preduzetništvu. **Na raspisani Javni konkurs, nije bilo dostavljenih prijava.**

Rodno zasnovano nasilje

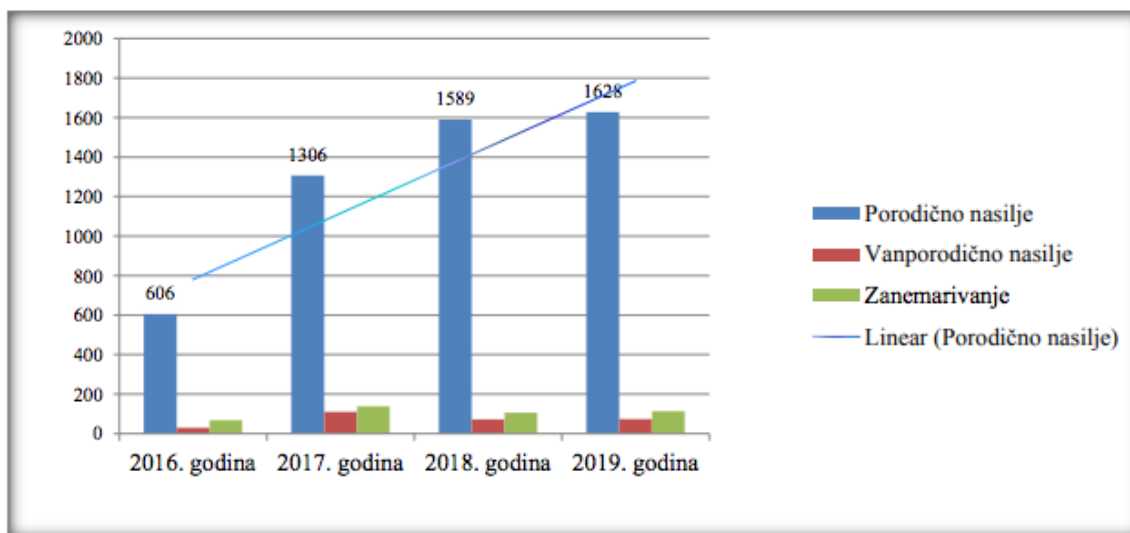
Nasilje nad ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama, a predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu dovesti do fizičke, seksualne, psihičke, odnosno finansijske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo u javnosti bilo u privatnom životu (Vijeće Evrope, Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 11. maj 2011.).

Rodno zasnovano nasilje označava nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmjerno pogađa žene (Vijeće Evrope, Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 11. maj 2011.).

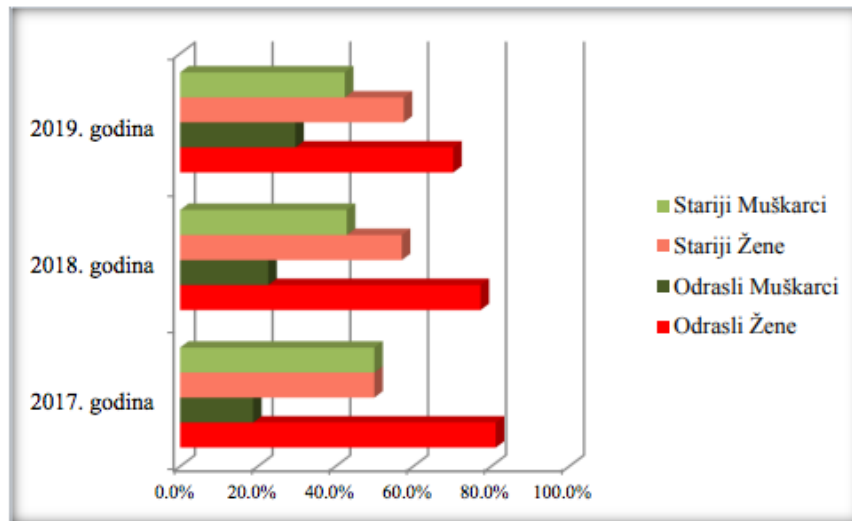

Nasilje u porodici označava svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dolazi u okviru porodice ili domaćinstva, odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom (Vijeće Evrope, Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 11. maj 2011. godine). Žrtva označava svaku fizičku osobu koja je izložena ponašanju opisanom kao nasilje nad ženama i nasilje u porodici (Vijeće Evrope, Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 11. maj 2011.).

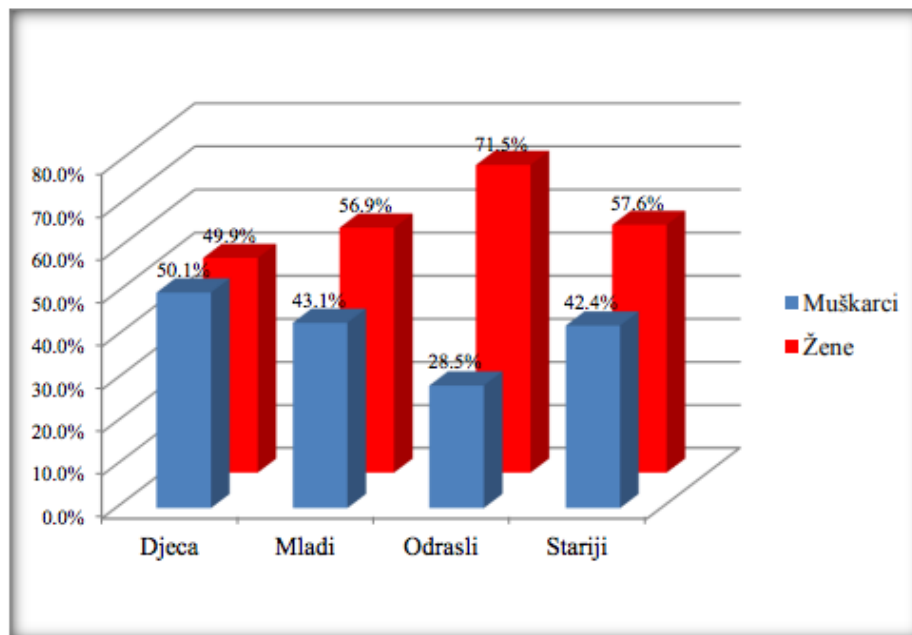
Kada se posmatra period od 10 godina (2009- 2019), bilježi se skoro vertikalni rast slučajeva porodičnog nasilja u Crnoj Gori, prema evidenciji Centara za socijalni rad

Prema njihovoj evidenciji za isti period, žene ubjedljivo dominiraju u grupi odraslih žrtava nasilja:

Ukoliko se posmatraju podaci samo za 2020. onda uporedni prikaz žrtava nasilja u odnosu na starosne grupe izgleda ovako:

Važno nam je bilo i da znamo kakav je udio žrtava nasilja u odnosu na 100.000 stanovnika/ca na lokalnom nivou u Crnoj Gori:

Centri za socijalni rad	Broj stanovnika opština za koje su centri nadležni	Udio žrtava nasilja u broju stanovnika opština	Broj žrtava nasilja na 100,000 stanovnika
Podgorica sa PJ-ama	185,937	0.3%	270
Danilovgrad	18472	0.1%	130
Cetinje	16657	0.2%	174
Nikšić sa PJ-ama	77759	0.4%	409
Bar sa PJ	61969	0.1%	50
Kotor sa PJ-ama	55850	0.5%	476
Herceg Novi	30864	0.7%	687
Berane sa PJ-ama	39041	0.6%	551
Plav sa PJ	13108	0.0%	23
Rožaje	22964	0.1%	78
Bijelo Polje	46051	0.1%	135
Mojkovac sa PJ	17002	0.3%	323
Pljevlja sa PJ	34355	0.2%	227
Ukupno	620,029	0.3%	293

Ova tabela pokazuje da **opština Berane** (sa područnim jedinicama Andrijevića i Petnjica) **ima jednu od najvećih stopa žrtava nasilja u odnosu na broj stanovnika/ca.**

Uspostavljanje baze podataka za nasilje u porodici (zvanično puštena u rad 23.05.2019. godine), koja omogućava pohranjivanje i automatizovanu razmjenu prijavi i obavještenja o nasilju u porodici između dva ključna resora – Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije sa jedne strane i Ministarstva rada i socijalnog staranja, odnosno Centara za socijalni rad, s druge strane, što bi trebalo da obezbijedi poklapanje podataka između MUP-a i MRSS-a. Međutim, kako bi se iz informacionog sistema generisali relevantni podaci neophodno je da se obrasci u informacionom sistemu ažurnije i potpunije ispunjavaju od strane Centara za

socijalni rad, kao i da se formuliše set indikatora po kojima bi centri za socijalni rad sistematski izvještavali o nasilju u porodici i nasilju nad ženama i djecom.⁵

Bez obzira na predhodno iznesene informacije o unapređenju baze podataka, nije lako doći do podataka o broju prijavljenih slučajeva ili o broju poziva prema Nacionalnoj SOS liniji iz pojedinih opština.

Broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici u 2020. u opštini Berane, prema evidenciji Centra za socijalni rad i Područne jedinice Policije Berane pokazuje sljedeća tabela:

Broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici	Ukupno	200
Žrtve porodičnog nasilja opština Berane	Muškarci	22
	Žene	53
	Djeca	119
	Stara lica	6

5

<https://www.zsdzcg.me/images/Biblioteka/IZVJESTAJ%20O%20NASILJU%20U%20PORODICI%20I%20NASILJU%20NAD%20ZENAMA%20I%20DJECOM%20PREMA%20PODACIMA%20CENTARA%20ZA%20SOCIJALNI%20RAD%20SA%20FOKUSOM%20NA%20PODACIMA%20IZ%202019%20GODINE.pdf>

Istovremeno, možemo zaključiti da u kategoriji odraslih udio žena žrtava nasilja u opštini Berane iznosi 70,6%.

Imajući na umu ove podatke, skoro nevjerovatno zvuče sljedeće informacije:

- **Sredstva koja je opština Berane izdvojila za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja** (kroz konkurse NVO, rad multisektorskog tima za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja ili na druge nacine ...) **u 2020. iznose 0,00 eura.**
- **U opštini Berane ne postoji sklonište za žrtve porodičnog nasilja.**

PREPORUKE ZA LOKALNU VLAST:

- Prealocirati sredstva iz budžeta opštine Berane za 2022. za kontinuirani rad opštinskog multisektorskog tima za prevenciju rodno zasnovanog nasilja
- Alocirati sredstva za sklonište za žene zrtve nasilja na sjevero- istoku CG, Berane može biti odlična lokacija, obuhvatalo bi opštine: Berane, Plav, Andrijevica, Rožaje, Gusinje, Petnjica
- Planirati sredstva za izradu LAP za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja
- Odvojiti više sredstava za razvoj ženskog preduzetništva u domenu seoskog turizma, proizvodnju i preradu hrane; uz pomoć lokalnih i regionalnih medija, kao i Zavoda za zapošljavanje poziv učiniti što dostupnijim.
- Planom budžeta za svaku narednu godinu planirati sredstva za analizu potreba seoskih žena i prema tome prilagođavati aktivnosti LAP za rodnu ravnopravnost i ostalih relevantnih lokalnih strateških dokumenata
- Zakonom o rodnoj ravnopravnosti⁶ jasno propisanu obavezu o vođenju statistike po polu za sve oblasti dosljedno sprovoditi (član 14)
- Zakonom o rodnoj ravnopravnosti propisanu obavezu u upotrebi rodno osjetljivog jezika dosljedno sprovoditi (član 13a)

⁶ ("Sl. list RCG", br. 46/07 od 31.07.2007 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011, 35/15 od 07.07.2015)

ANDRIJEVICA

Andrijevica se graniči sa opštinama Berane, Plav Kolašin, Podgorica i državom Albanijom.

Najznačajnije crte reljefa svakako sačinjavaju planinski masivi Bjelasice i Komova i rijeka Lim. Cjelokupna teritorija koju zahvata opština Andrijevica nalazi se na geografskoj visini između 700m^{nv} i 2461 m^{nv} (Vasojevički Kom).

Opštinu sačinjavaju 24 naselja organizovana u 16 mjesnih zajednica.

ANALIZA SITUACIJE

Ukupan broj stanovnika u Andrijevici prethodnih godina se smanjivao, tako da je u periodu od 2011. do 2020. godine prema procjenama Monstata on pao za 7,2%. Smanjenje populacije posljedica je kako negativnog prirodnog priraštaja, tako i negativnog migracionog salda sa kojima se suočava ova opština.

U novembru 2021. godine u Andrijevici ima 5060 stanovnika, od toga muškaraca 51,55% i 48,45% žena. Spada u kategoriju slabo naseljenih opština. Za prvih 11 mjeseci 2021. godine rođeno je ukupno 24 bebe, od toga 15 dječaka i 9 djevojčica.⁷

⁷ <https://monstat.org/uploads/files/publikacije/godisnjak%202021/30.pdf>

U urbanom dijelu opštine živi 1048 stanovnika/ca što znači da oko 80% stanovnika/ca ove opštine živi na selu.

Analiza važećih lokalnih strateških dokumenata

Dostupni su nam bili sljedeći strateški važeći dokumenti:

- *Strateški plan razvoja opštine Andrijevica 2017-2022*- nema žene kao ciljnu grupu ni u ciljevima, niti u aktivnostima. Ne sadrži statistiku po polu (samo podatak za učenike/ce osnovnih škola), niti je u upotrebi rodno osjetljiv jezik, iako je to obaveza prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti.
- *Strategija zapošljavanja opštine Andrijevica 2021-2025*.- žene nijesu u ciljevima, ima ih kao djelimična ciljna grupa samu u 23% planiranih aktivnosti. Ne sadrži statistiku po polu (samo podaci o nezaposlenosti, preuzeti od MONSTATa), niti je u upotrebi rodno osjetljiv jezik, iako je to obaveza prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti.

Ekonomski položaj žena

Opština Andrijevica sa indeksom razvijenosti od 37,92 je najmanje razvijena opština u Crnoj Gori (u svrhu poređenja, ovaj indeks za opštinu Budva iznosi 331,73)

Prema podacima MONSTAT-a prosječna neto zarada u Andrijevici je u 2019. godini iznosila 439 EUR što predstavlja 85,2% prosječne zarade u Crnoj Gori (515 EUR).

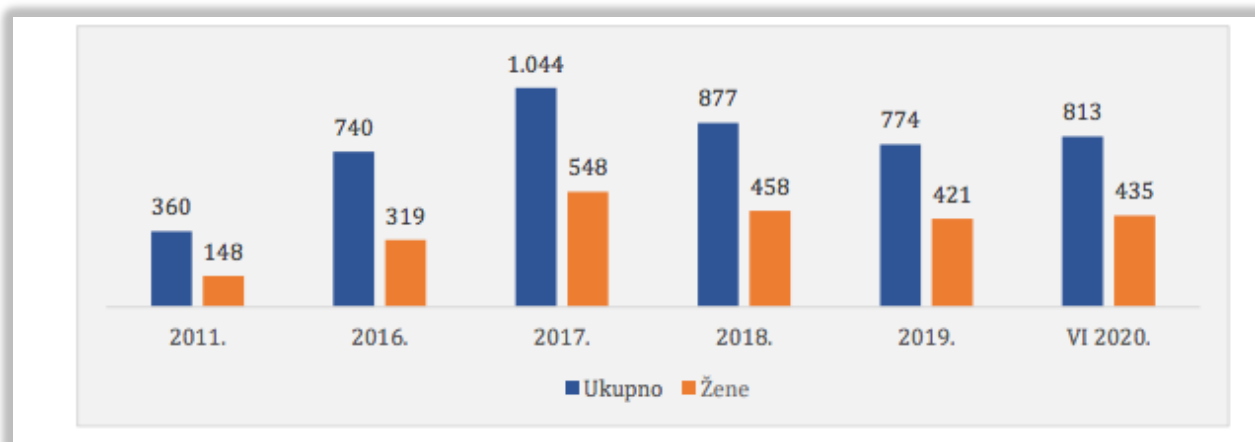
Nezaposlenost

U Andrijevici je u decembru 2020. bilo 494 zaposlenih osoba, od toga žena 165 ili 33,4%.⁸

⁸ Iz Strateškog plana razvoja opštine Andrijevica 2017- 2021.

Broj nezaposlenih po polu, u periodu 2011. (poslednji popis stanovništva u Crnoj Gori)- jun 2020. dat je sljedećim grafikonom:

Dok su u 2011. žene predstavljale 41,1% svih nezaposlenih, u 2019. godini njihov broj značajno se povećao, tako da je njihov udio u ukupnoj evidenciji iznosio 54,4% (421). Najveći broj nezaposlenih evidentiran je u 2017. godini, kada je iznosio 1.044 lica, među kojima 52,5% žena. Povećanje broja nezaposlenih žena evidentano je u 2016. godini ali se dodatno njihov broj povećao i u 2017. godini. Značajan dio tog povećanja vjerovatno pripada novoregistrovanim ženskim osobama koje su tokom 2016. godine željele da iskoriste pravo koje je majkama sa troje i više djece omogućavalo doživotnu naknadu.

Sljedeća tabela pokazuje broj nezaposlenih osoba prema dužini prijave na evidenciji Biroa rada Andrijevića:

	Ukupno	Žene	Dužina prijave na evidenciji													
			Do6m	Žene	Preko 6do9m	Žene	Preko 9do12m	Žene	Preko 1 do 3 g	Žene	Preko 3 do 5 g	Žene	o 5 do 8 g	Žene	Preko 8g	Žene
2018.	877	458	124	67	21	8	39	16	542	308	57	26	53	20	41	13
2019.	774	421	109	65	33	18	41	25	304	182	205	101	44	17	38	13
VI 2020.	813	435	126	54	34	22	24	15	267	170	275	143	47	18	40	13

- U prvoj polovini 2020. broj nezaposlenih žena se povećao a u istom periodu procenat dugoročno nezaposlenih žena iznosi čak 79,1%.

Na osnovu analize podataka iz sekundarnih izvora informacija i poznavanja situacije na lokalnom tržištu rada, članovi lokalnog partnerstva za zapošljavanje odredili su sljedeće grupe koje su u najnepovoljnijem položaju na lokalnom tržištu rada⁹:

- Samohrani roditelji i lica iz razvedenih brakova;
 - Lica sa invaliditetom;
 - Dugoročno nezaposlena lica (naročito prijavljeni na evidenciji Biroa rada preko 3 godine);
 - *Žene starosti preko 35 godina (naročito bez radnog staža);*
 - Nekvalifikovana lica.
- Iako su žene prepoznate na ovom lokalnom nivou kao grupa koja je u kategoriji najteže zapošljivih osoba, samo 3 (ili tek 23%) planirane aktivnosti iz važeće Strategije zapošljavanja opštine Andrijevića, prepoznaju ih kao dio ciljne grupe.

⁹ Strategija zapošljavanja opštine Andrijevića 2021-2025

Preduzetništvo

Ukupan broj privrednih subjekata u opštini Andrijevica porastao je sa 50 iz 2011. godine na 75 u 2018. godini (povećanje od 50%). Ipak, riječ je uglavnom o mikro i malim preduzećima od kojih većina posluje u sektoru trgovina na veliko i na malo i popravke motornih vozila i motocikala (preko 50%). U 2018. godini, ukupno je bilo registrovano 18 poljoprivrednih osiguranika/ca. U odnosu na 2011. godinu, broj poljoprivrednih osiguranika smanjen je za 51,3%, dok je učešće u ukupnom broju registrovanih poljoprivrednika/ca na nivou Crne Gore smanjeno za čak 1,6 procentualna poena, sa 2,8% u 2011. na 1,2% 2018. godine.

Prioritetni sektori privređivanja ove opštine su poljoprivreda i turizam.

Prema indeksu konkurentnosti opština, opština Andrijevica zauzimala je posljednje mjesto od 21 opštine u periodu 2012-2014. godine. U odnosu na prosjek konkurentnosti svih lokalnih samouprava, indeks konkurentnosti u Andrijevici iznosio je svega 46,2.

Uzimajući u obzir broj aktivnih poslovnih subjekata proračunato po glavi stanovnika opština Andrijevica se nalazi ispod prosjeka Sjevernog regiona i značajno ispod prosjeka u Crnoj Gori, što ukazuje na potrebu za intenzivnom i kontinuiranom podrškom razvoju preduzetništva i osnivanju novih biznisa.

Sljedeća tabela pokazuje broj aktivnih poslovnih subjekata na ukupan broj stvanovnika/ca:¹⁰

	AKTIVNI POSLOVNI SUBJEKTI/UKUPAN BROJ STANOVNIKA *100			
	2011.	2016.	2018.	2019.
Andrijevica	0,99	1,46	1,59	1,48
Sjeverni region	1,67	2,03	2,29	2,31
Crna Gora	3,41	4,54	5,43	5,58

¹⁰ <http://opstinaandrijevica.me/wp-content/uploads/2021/04/Andrijevica-Strategija-zaposljavanja-nacr-10-02-2021-1.pdf>

Ako znamo podatak iz popisa 2011. god. da je u Andrijevici ukupan broj domaćinstava 1666 može se zaključiti da se oko 85% stanovništva bavi poljoprivredom. Poljoprivredna proizvodnja se uglavnom zasniva na proizvodnji u individualnim domaćinstvima, uglavnom na posjedima male površine. Ne postoje podaci razvrstani po polu za ovu oblast.

Što se tiče stočarstva, od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava 1053 posjeduje uslovna grla. Najveći broj domaćinstava se svrstava u kategoriju koja imaju od 0-5 uslovnih grla (937 domaćinstava) tako da se može zaključiti da se stočarska proizvodnja uglavnom zasniva na manjim porodičnim farmama. Ni za ovu oblast nije dostupna statistika po polu.

Opština Andrijevica raspolaže sa velikim prirodnim potencijalima koji su nevalorizovani, naročito u prioritetnim sektorima koji su identifikovani - turizam i poljoprivreda. Veća iskorišćenost raspoloživih resursa u ovim oblastima bi imalo multiplikativan efekat po lokalnu zajednicu, kako kroz bolju dinamiku privredne aktivnosti, tako i kroz unapređenje uslova za zapošljavanje i bolje performanse lokalnog tržišta rada.

- **Ne postoji statistika po polu za vlasništvo nad imovinom, gazdinstvima i u sektoru poljoprivrede**
- **Ukupan broj privatnih firmi u opštini Andrijevica u 2020. je 19 a žene su vlasnice 6 firmi, odnosno 31,6%**
-

Izdvajanja lokalnog budžeta za razvoj ženskog preduzetništva u 2020.

-U opštini Andrijevica u 2020. nije bilo programa za razvoj ženskog preduzetništva na sjeveru i nije bilo dodjele sredstava u iste svrhe.

Rodno zasnovano nasilje

Gore prezentovani podaci za opštinu Berane u zbiru se odnose i na opštinu **Andrijevica**, jer su podaci Centra za socijalni rad koji obuhvata ukupno tri opštine (i Petnjicu), te važi da i ova opština **ima jednu od najvećih stopa žrtava nasilja u odnosu na broj stanovnika/ca**.

Sa druge strane, nema prijavljenih slučajeva rodno zasnovanog nasilja u 2020. u ovoj opštini, što samo govori o nedovoljno razvijenoj svijesti o neprihvatanju nasilja kao načina rješavanja sukoba.

- **Sredstva koja je opština Andrijevica izdvojila za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja (kroz konkurse NVO, rad multisektorskog tima ili na druge načine ...) u 2020. je 0,00 eura**
- **Ne postoje sklonista za žene žrtve nasilja u opštini Andrijevica**

PREPORUKE ZA LOKALNU VLAST:

- Prealocirati sredstva iz budžeta opštine Andrijevica za 2022. za kontinuirani rad opštinskog multisektorskog tima za prevenciju rodno zasnovanog nasilja
- Alocirati sredstva za sklonište za žene zrtve nasilja na sjevero- istoku CG, Berane može biti odlična lokacija, obuhvatalo bi opštine: Berane, Plav, Andrijevica, Rožaje, Gusinje, Petnjica
- Planirati sredstva za izradu LAP za rodnu ravnopravnost
- Odvojiti više sredstava za razvoj ženskog preduzetništva u domenu seoskog turizma, proizvodnju i preradu hrane; uz pomoć lokalnih i regionalnih medija, kao i Zavoda za zapošljavanje poziv učiniti sto dostupnijim.
- Planom budžeta za svaku narednu godinu planirati sredstva za analizu potreba seoskih žena i prema tome prilagodjavati aktivnosti LAP za rodnu ravnopravnost i ostalih relevantnih lokalnih strateških dokumenata.
- Zakonom o rodnoj ravnopravnosti jasno propisanu obavezu o vođenju statistike po polu za sve oblasti dosljedno sprovoditi (član 14)
- Zakonom o rodnoj ravnopravnosti propisanu obavezu u upotrebi rodno osjetljivog jezika dosljedno sprovoditi (član 13a)

Istraživanje "Poboljšanje položaja žena na selu"
NVO Dragulj

NALAZI

1. Nema prijava na Javni konkurs o raspodjeli sredstava za žensko preduzetništvo
2. Visok udio žrtava nasilja prema broju stanovnika/ca
3. Ne postoje istraživanja o potrebama žena
4. Ne postoji statistika po polu
5. Ne koristi se rodno senzitivni jezik u lokalnoj administraciji

PREPORUKE ZA LOKALNE VLASTI U OPŠTINAMA BERANE I ANDRIJEVICA

1. Jača saradnja sa lokalnim medijima
 - 2.1. Prealocirati sredstva za kontinuirani rad lokalnog multisektorskog tima za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja
 - 2.2. Alocirati sredstva za Sklonište za žrtve porodičnog nasilja
 - 2.3. Planirati sredstva za izradu LAP za prevenciju rodno zasnovanog nasilja
3. Planirati sredstva za analizu potreba žena i tome prilagođavati aktivnosti važećih strateških dokumenata i lokalnog budžeta
4. Dosljedno sprovoditi član 14 Zakona o rodnoj ravnopravnosti
5. Dosljedno sprovoditi član 13a Zakona o rodnoj ravnopravnosti

With funding from
 Austrian
Development
Cooperation

 Gender Budget Watchdog Network
for a gender equal region

 Sida
SWEDISH INTERNATIONAL
DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY

With funding from
 Austrian
Development
Cooperation

 Sida
SWEDISH INTERNATIONAL
DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY

NVO Dragulj